

РЕЦЕНЗІЇ

DOI [https://doi.org/10.32837/pyuv.v0i2\(31\).592](https://doi.org/10.32837/pyuv.v0i2(31).592)**В. М. Пальченкова***orcid.org/0000-0001-6211-3025**доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри конституційного,**адміністративного та трудового права**Національного університету «Запорізька політехніка»***РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ Ю. В. ЦВЕТКОВОЇ «ПРАВОВА ТРАДИЦІЯ
РЕЛІГІЙНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ В ДЕРЖАВАХ ЄВРОПИ З ФЕДЕРАТИВНИМ УСТРОЄМ
(V СТ. ДО Н.Е. – XVII СТ.)»¹**

На сучасному етапі стан соціально-політичних, етнічних і релігійних проблем набуває конфліктного, антагоністичного, а іноді й екстремістського характеру, тому для досягнення злагоди, миру в поліконфесійному соціумі, зокрема для врівноваження міжконфесійних, державно-конфесійних відносин, необхідно затвердження таких життєвих пріоритетів і цінностей, які будуть нівелювати напруженість у суспільстві та сприятимуть формуванню поваги і терпимості до «інакше думаючих» та «інакше віруючих». Безумовно, вузловим принципом і ціннісною основою для гармонійного загального буття і розвитку сучасного соціуму стає свобода совісті, плюралізм і толерантність як у міжкультурних, міжетнічних, так і в міжконфесійних відносинах.

В останній час науковій спільноті представлена значна кількість робіт, спрямованих на вирішення проблеми релігійної толерантності в таких галузях, як філософія, соціологія, психологія, етнографія культурологія. На даному етапі до вивчення та розв'язання цього завдання долучилися історики права. Зокрема, нещодавно видана монографія Цветкової Юліанни Володимирівни, присвячена складній, дискусійній та дуже актуальній темі релігійних прав і свобод у західній традиції права. Незважаючи на наявність багатьох вітчизняних та закордонних досліджень еволюції цього правового феномену, його комплексна правова природа, міжгалузевий характер та тісний зв'язок із державними, суспільними та культурними процесами залишає ще безліч спірних наукових питань та проблем як у теоретичному обґрунтуванні, так і у практичному правозастосуванні.

Структурування й аналіз значного історичного матеріалу у викладені Цветкової Ю. В. засновано

на концепції еволюційного розвитку правової традиції релігійної толерантності у складних за адміністративно-територіальним устроєм державах Європи. Даний підхід дозволив показати тісний зв'язок між розвитком цього правового феномену та правовим менталітетом й етнорелігійною самоідентифікацією; генезу демократичних інститутів у державах західної традиції права; вплив правової традиції релігійної толерантності на доцентрові та відцентрові тенденції в державному будівництві. Авторка монографії аналізує тотожні процеси формування релігійних прав меншин у чотирьох основних федеративних державах доби Античності, Середньовіччя та Раннього буржуазного періоду, а саме: Давньоримській державі, Великому князівстві Литовському, Речі Посполитій та Священній Римській імперії німецької нації, таким чином застосовуючи як синхронний, так і діахронний методи порівняння. Застосування цих методів дає можливість прослідкувати процес просторового й часового розповсюдження традиції релігійної толерантності в державах Європи. Таким чином, в основу викладення історичної динаміки правової традиції релігійної толерантності покладена історія філософії, яку можна охарактеризувати як синтез цивілізаційного підходу та традиційного для історико-правової науки поділу історії на давню та середньовічну.

Авторський синтез двох інтерпретацій історичного процесу став вельми результативним. Науковим досягненням авторки стало встановлення подібності природи, причин та підстав формування правової традиції релігійної толерантності в усіх зазначених державах, при тому, що ні вони самі, ні їхні суспільства, ані їхні правові системи не є чистими прямими спадкоємницями один одної, а

¹ Цветкова Ю.В. Правова традиція релігійної толерантності в державах Європи з федеративним устроєм (V ст. до н.е. – XVII ст.): монографія. Київ: Талком, 2020. 512 с.

умови розвитку суспільно-правових та державних процесів у стародавній, феодальній та ранньобуржуазній періоди досить сильно відрізняються.

Ю. В. Цветкова, застосовуючи досягнення теорії державності, запропонувала використовувати категорію «федеративного адміністративно-територіального устрою» під час характеристики форми домодерних держав, адже ідея формування концепту «федералізму» тільки в модерному розвитку історії права та держави є дуже популярною як у вітчизняній, так і в закордонній науці.

Достатньо оригінальною для історико-правових досліджень є запропонована та реалізована науковцем ідея своєрідного протиставлення формально-юридичною законодавчої нормативної бази для регулювання релігійних відносин у кожній із розглянутих держав та подальшого практичного застосування цих норм у реальних публічно-правових та приватно-правових відносинах населення. Привертає увагу використання для аргументації своїх висновків про наявність релігійної толерантності в розглянутих державах пам'яток матеріальної культури: монет, фольклорних знахідок, храмів і т. ін. Теза авторки монографії про використання цих неюридичних

джерел для характеристики правових феноменів є актуальним міждисциплінарним науковим методом, про який так багато дискутують у сучасному науковому просторі.

Про ґрунтовність та фундаментальність наукового дослідження Ю. В. Цветкової свідчить значна кількість використаних джерел, питома вага з яких є іноземними іншомовними (англійські, польські та, навіть, на латині). Методологічною правильністю та історико-правовою достовірністю, на нашу думку, є використання першоджерел: текстів оригінальних нормативно-правових актів, договорів, нарративних джерел тощо.

Поставлені авторкою задачі дослідження та зроблені висновки є актуальними та становлять наукову новизну, відповідають критеріям оригінальності, достовірності та науковості.

Зміст монографії та її висновки дають можливість характеризувати її як цілісне, завершене наукове дослідження, що містить наукову новизну, обговорює дискусійні та актуальні питання вітчизняної та закордонної юриспруденції та може бути використано в подальших наукових розвідках, формуванні теоретичних державно-правових концептів та практичних правових рішень.